

Twee nieuwe licheenparasieten voor Nederland: *Arthonia apotheciorum* [*A. clemens*] en *Tremella phaeophysciae*

D.W. (Daan) Wolfskeel
Kievitlaan 8, 1742 AD Schagen

Summary: Two new lichen parasites for the Netherlands: *Arthonia apotheciorum* [*A. clemens*] and *Tremella phaeophysciae*.

In 2000 two new lichen parasites for the Netherlands were found in Schagen, in the province of North Holland: *Arthonia apotheciorum* [*A. clemens*] parasitizing *Lecanora albescens* on a bunker wall and *Tremella phaeophysciae* parasitic on *Phaeophyscia orbicularis* growing on an elm tree (*Ulmus*).

Op verzoek van Leo Spier nam ik me begin 2000 voor ook in Schagen meer aandacht te schenken aan licheenparasieten en eventueel materiaal te verzamelen. In de herfst van 1999 had ik de bunker aan de Zuiderweg (km-hok 14-44-31) al eens bezocht en daarop een aantal lichenen gevonden, waaronder *Lecanora albescens* met een parasiet. Op 17 maart 2000 bezocht ik de locatie opnieuw om materiaal van de parasiet te verzamelen, die ik weldra terugvond op tientallen apothecia van *Lecanora albescens*, op de oostelijke en zuidelijke muur van de zgn. Duitse transformatorbunker. Als het gebouw niet was aangewezen als rijksmonument, zou het al lang zijn afgebroken. De bunker van gewapend beton, die tot voor kort geheel vrij stond, dateert uit 1943. Sinds februari 2001 is het aan de zuidzijde ingebouwd door een nieuw etablissement van MacDonald's op slechts luttele meters afstand. Dit is natuurlijk ongunstig voor de lichenen en de licheenparasiet op de bunker. Eind april 2001 was de parasiet nog spaarzaam aanwezig.

Behalve *L. albescens* met parasiet heb ik in 1999 en/of 2000 op de bunker de volgende lichenen aangetroffen: *Aspicilia contorta*, *Caloplaca citrina*, *Caloplaca flavocitrina*, *Caloplaca ruderum*, *Candelariella aurella*, *Candelariella vitellina*, *Lecanora campestris*, *Lecanora dispersa*, *Protoblastenia rupestris*, *Verrucaria glaucina*, *Verrucaria viridula* en *Xanthoria calcicola*.

André Aptroot determineerde de parasiet op *Lecanora albescens* als *Arthonia apotheciorum* [*A. clemens*]. Deze bleek nog niet eerder in de Benelux te zijn gevonden, maar was wel bekend uit Duitsland (Thüringen, Saksen-Anhalt, Brandenburg, Beieren), de Britse eilanden, Noord-Afrika,

China en Groenland. *Arthonia apotheciorum* is volgens de literatuur een parasiet van de *Lecanora dispersa*-groep, die het meest wordt aangetroffen op *Lecanora dispersa* (Purvis e.a., 1992; Wirth, 1995; Scholz, 2000). Het genus *Arthonia* omvat naast een flink aantal gelicheniseerde soorten ook verscheidene ongelicheniseerde soorten die optreden als licheenparasieten.

Inmiddels is van *Arthonia apotheciorum* een tweede vondst in Nederland gedaan, nl. op een oude kerkmuur in Hoorn (Terschelling) in september 2000. In dit geval was de gastheer *Lecanora crenulata* (Aptroot, Van Herk en Sparrius, 2000).

Op 15 maart 2000 bekeek ik buiten de bebouwde kom van Schagen aan de oostzijde van de Nes (km-hok 14-44-12) twee min of meer vrij staande iepen (*Ulmus x hollandica*), direct aan de ter plaatse west-oost lopende "wetering": een landschappelijk zeer oude waterloop. Onder de lichenen, die vooral op de stamvoet van beide bomen geconcentreerd waren, vielen op: *Anisomeridium polypori*, *Fellhanera viridisorediata*, *Opegrapha niveo-atra* en *Phaeophyscia orbicularis* met een parasiet, die André Aptroot determineerde als *Tremella phaeophysciae*. Deze was uit Nederland nog niet bekend en zou in België uiterst zeldzaam en in Luxemburg zeldzaam zijn (Diederich & Sérusiaux 2000). Voor Duitsland is de soort nog niet opgegeven (Scholz, 2000).

Het geslacht *Tremella* (trilzwam p.p.) omvat in Europa 25 à 30 soorten: zowel saprotrofe fungi als fungus- en licheenparasieten (Krieglsteiner, 2000). In Nederland waren elf *Tremella*-soorten vastgesteld (inclusief de licheenparasiet *T. wirthii*; zie Arnolds, Kuyper & Noordeloos, 1995; databank van de Nederlandse Mycologische Vereniging; Aptroot, Van Herk, Sparrius & Van den Boom, 1999). Tot het geslacht *Tremella* behoren bekende macrofungi als de gele en bruine trilzwam (*Tremella mesenterica*, *Tremella foliacea*). Uit Nederland is tot dusver één lichenicole *Tremella*-soort gemeld: *T. wirthii*, uit België en Luxemburg zes (Diederich & Sérusiaux, 2000).

Met dank aan André Aptroot voor de determinaties en aanvullende informatie.

Literatuur

- Aptroot, A., C.M. van Herk, L.B. Sparrius & P.P.G. van den Boom. 1999. Checklist van de Nederlandse lichenen en lichenicole fungi. Buxbaumiella 50, deel 1: 1-64.
- Aptroot, A., C.M. van Herk & L.B. Sparrius. 2000. Lichenen van het najaarsweekend op Terschelling en enkele kerken in Noordwest-Friesland. Buxbaumiella 53: 46-52.

- Arnolds, E., Th. W. Kuyper, M.E. Noordeloos (red.). 1995. Overzicht van de paddestoelen in Nederland. Nederlandse Mycologische Vereniging. Krips Repro, Meppel
- Diederich, P. & E. Sérusiaux. 2000. The lichens and lichenicolous fungi of Belgium and Luxembourg. An annotated checklist. Musée National d'Histoire Naturelle, Luxembourg .
- Krieglsteiner G.J. (red.). 2000. Die Grosspilze Baden-Württembergs. Band 1. Ulmer Verlag, Stuttgart.
- Purvis, O.W., B.J. Coppins, D.L. Hawksworth, P.W. James & D.M. Moore. 1992. The lichen flora of Great Britain and Ireland. Natural History Museum, London.
- Scholz, P. 2000. Katalog der Flechten und flechtenbewohnenden Pilze Deutschlands. Schriftenreihe für Vegetationskunde 31.
- Wirth, V. 1995. Die Flechten Baden-Württembergs. 2. Auflage. Teil 1. Ulmer Verlag, Stuttgart.